

Eerlijke en duurzame handel en de klimaatverandering

Kunnen kleine boeren de wereld helpen afkoelen?

Foto Austin Yoder

“De klimaatverandering is niet eerlijk. Ontwikkelingslanden hebben het minst bijgedragen tot het probleem, maar worden het zwaarst getroffen door de gevolgen.” Om die vaststelling konden ook de onderhandelaars van het Kyoto-protocol niet heen en dus voorzagen zij in de mogelijkheid van koolstofkredieten voor het Zuiden. Ook de sector van eerlijke en duurzame handel tast vandaag de mogelijkheden af om producentenpartners via die weg de broodnodige middelen te bezorgen om de gevolgen van de klimaatverandering het hoofd te bieden.

Niet eerlijk

Het citaat in de inleiding is de openingszin van het document ‘Climat Change and Fairtrade: Why is it Time to Make the Links?’ van Fairtrade International (het netwerk waartoe ook Max Havelaar België behoort). De gevolgen van de klimaatverandering zijn overal ter wereld zichtbaar, maar niemand betwist dat de impact het grootst is in de armste regio's van Afrika, Azië of Latijns-Amerika. Oogsten mislukken en opbrengsten dalen, soms door de stijging van de temperatuur en een tekort aan water, soms door hevige regenval en overstromingen. Voorspellingen voor de toekomst ogen somber: grote landbouwgebieden zullen ongeschikt worden om hun huidige teelten te behouden.

Carlos Vargas, werkzaam bij de Latijns-Amerikaanse fairtrade-koepel CLAC en bij de Costa Ricaanse bananencoöperatie Coopetrabatur, getuigt: “Vroeger was de bananteelt bijna een exacte wetenschap en konden we onze oogst min of meer voorspellen. Vandaag is dat niet meer zo. In 2012 kregen we plots twee warme seizoenen in plaats van één en sloeg de grootste vijand van de bananteelt – de zwarte sigatokaschimmel – ongenadig toe.

Een ramp voor de coöperatie.” Ook de thee- en de koffieteelt blijven niet gespaard. In de Ethiopische hooglanden brengt de koffiekever veel meer schade toe dan vroeger, waardoor de productie daalt. Colombiaanse koffieproducenten hebben vastgesteld dat het in hun regio gemiddeld 3,3°C warmer is dan 50 jaar geleden. Ze moeten op zoek naar meer hittebestendige koffiesoorten of een stuk hoger de berghellingen opgaan. Zowat heel Centraal-Amerika is getroffen door de koffieschimmelziekte. Verliezen tot 30% zijn geen uitzondering. Een regelrechte catastrofe voor vele boeren.

Duurzame en eerlijke handelsorganisaties zien dan ook steeds vaker dat hun partners de fairtrade-premie gebruiken om de klimaatgevolgen te bestrijden. Extra projecten worden opgezet, zoals het Producer Support Programme for Climate Change Adaptation and Mitigation van Fairtrade International: “In de eerste plaats is het de bedoeling de kennis van onze partners over de klimaatproblematiek te vergroten. Daarnaast ontwikkelen we regionale en productspecifieke projecten om met producentengroepen te bekijken hoe ze zich kunnen aanpassen.”

Koolstofkredieten

Het Kyoto-protocol werd goedgekeurd in 1997 en opgestart in 2005. Het verdeelt landen in twee groepen: industrielanden die hun uitstoot moeten beperken en ontwikkelingslanden die kansen moeten krijgen om niet dezelfde fouten te maken. Om beide doelstellingen te bereiken lanceerde het Protocol verschillende mechanismen, waaronder het Clean Development Mechanism. Via dit CDM kunnen industrielanden of grote bedrijven de uitstootvermindering die ze niet realiseren in eigen land compenseren door te investeren in klimaatvriendelijke projecten in ontwikkelingslanden. Goedgekeurde projecten krijgen gecertificeerde emissiereducties (CER's) – beter bekend als carbon credits of koolstofkredieten – toegekend, die de eigenaar kan verkopen. Op die manier kan een duur project rond herbruikbare energie in Afrika plots rendabel worden. De uitgespaarde uitstoot wordt berekend in CO₂-equivalenten (CO₂-e). Eén ton CO₂-e levert één CER op.

Kritiek was er van bij de start. Het CDM geeft de industrielanden een makkelijke uitweg om hun reductieplichtingen te halen zonder hun uitstoot te verminderen. Allesbehalve een transitie naar een koolstofarme economie dus. Bovendien werd het CDM al snel big business. CER's worden vandaag op koolstofbeurzen gekocht en verkocht door grote financiële spelers en speculanten. Intussen blijkt ook dat driekwart van de projecten in China, India en Brazilië gesitueerd zijn, niet bepaald 'ontwikkelingslanden'. Een toegevoegde waarde voor de lokale bevolking is er zelden. In theorie moeten CDM-projecten ook additioneel zijn, wat betekent dat ze een bijkomende vermindering realiseren bovenop wat normaal zou gerealiseerd zijn. Maar in de praktijk blijkt die additionaliteit soms een lachertje. Bovendien is de prijs van CER's op de koolstofmarkten allesbehalve stabiel. Op de Europese koolstofmarkt bijvoorbeeld daalde 1 CER van € 30 (begin 2008) naar minder dan € 5 (januari 2013).

Landbouw en koolstofkredieten

De VN-organisatie IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) stelt de landbouw verantwoordelijk voor 14% van de wereldwijde uitstoot. Daarbij is het platbranden van bossen om grond vrij te maken voor landbouw zelfs niet meegerekend. De landbouwsector is een belangrijke bron van broeikasgassen, zoals CO₂ en methaan. Tot 2011 was er in CDM-discussies geen sprake van landbouw, met uitzondering van energieprojecten zoals biogasproductie op varkensboerderijen. Maar tijdens de klimaatop in Durban werd het onderwerp door grote boerenorganisaties en industrielanden op de agenda gezet. Ook de Wereldbank, de FAO en andere grote spelers zijn voorstander om 'slimme landbouw met klimaatvriendelijke technieken' te steunen via koolstofkredieten. Voorlopig zonder resultaat, want ook in Doha eind 2012 werd hierover geen consensus bereikt.

Tegenstemmen zoals de boerenorganisatie Via Campesina en de internationale ngo Grain benadrukken dat de industriële landbouw veruit de grootste CO₂-uitstoter is. Zij vrezen dat 'slimme' landbouw vooral een vlucht vooruit betekent in de richting van technologische oplossingen zoals genetisch gemodificeerde gewassen.

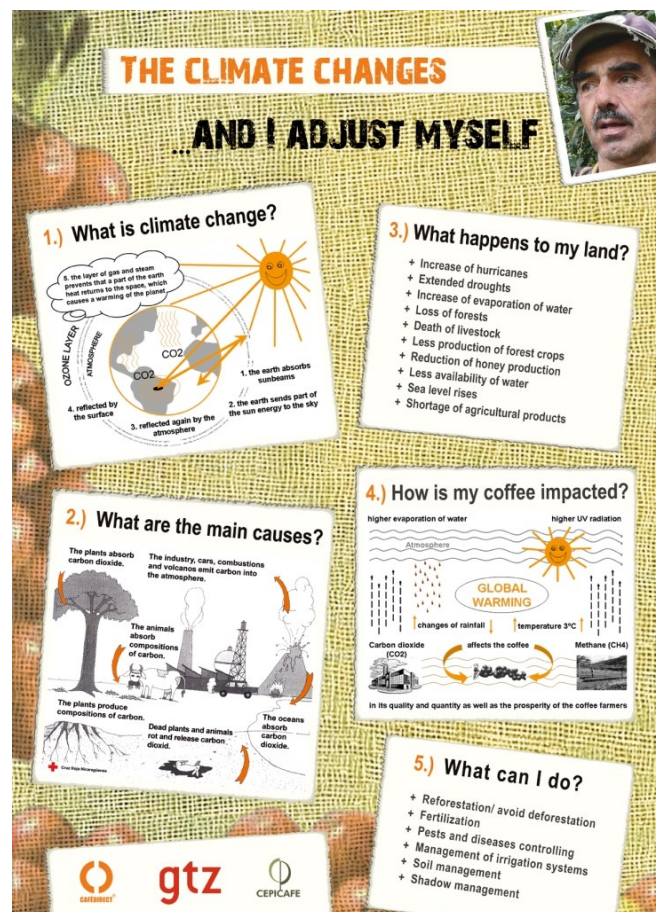
Net zoals de huidige CDM-praktijk leert dat koolstofkredieten een kolffe naar de hand zijn van industriële spelers, zijn dergelijke oplossingen koren op de molen van de agrobusiness. Voeg die twee samen en het gevaar is groot dat kapitaalkrachtige spelers nog meer gronden in het Zuiden opkopen voor CDM-landbouwprojecten, ten koste van miljoenen lokale boeren.

“Nochtans kan kleinschalige landbouw een grote hulp zijn in de bestrijding van de klimaatverandering,” zegt Henk Hobbelink van Grain. “De bodem bevat heel veel koolstof in de vorm van organisch materiaal. Veel van dat materiaal is sinds de komst van de kunstmeststoffen verloren gegaan en in de atmosfeer beland als CO₂. Door het bannen van chemische inputs en het herstellen van onze bodems zou de landbouw volgens onze berekeningen de komende 50 jaar 450 miljard ton CO₂ kunnen opvangen, meer dan twee derde van het huidige teveel in de atmosfeer. Een transitie naar kleinschalige landbouw kan de wereld afkoelen!”

Vrijwillige koolstofmarkt

Zijn inkomsten uit koolstofkredieten dan voorlopig uitgesloten voor boerenorganisaties? Toch niet. Het CDM voorziet in projecten van *afforestation* (bebossing van gebieden waar vroeger geen bossen waren) en *reforestation* (herbebossing). Boerenorganisaties die massaal bomen aanplanten, komen dus in theorie in aanmerking voor 'officiële' koolstofkredieten.

Maar veel belangrijker voor hen zijn de zogeheten 'vrijwillige' koolstofkredieten (VER's). Die worden verhandeld op een parallelle, 'vrijwillige' koolstofmarkt. Ze worden niet toegekend door het CDM zelf maar door private

Poster van Cafedirect en GTZ, het Duitse Ontwikkelingsagentschap

REDD

REDD (Reduced Emissions from Degradation and Deforestation) is een programma van de Verenigde Naties, waarbij landen die hun bossen niet kappen financieel worden gecompenseerd voor de directe inkomsten die ze mislopen. Het REDD-mechanisme toont gelijkenissen met koolstofkredieten en sommigen pleiten er dan ook voor om REDD op te nemen binnen het CDM. Ook dit lag op tafel op de voorbije klimaatop, maar werd eveneens doorgeschoven naar het nieuwe globale klimaatverdrag dat Kyoto tegen 2020 moet vervangen.

certificatie instanties, erkend door het secretariaat van het CDM. VER's vragen minder procedures en zijn haalbaarder voor kleinere organisaties, maar hun prijzen zijn minder stabiel. Op de vrijwillige koolstofmarkt kunnen bedrijven die daar niet toe verplicht zijn uit eigen beweging koolstofkredieten kopen. Omdat ze vinden dat ze dat moeten doen of omdat dit goed is voor hun imago. Vooral herbebossingsprojecten zijn heel populair. Verschillende REDD-projecten hebben zich op deze markt begeven om inkomsten te genereren.

Duurzame handel in het verweer

Een aantal organisaties binnen de sector van duurzame handel hebben in de markt van vrijwillige koolstofkredieten een mogelijkheid gezien om producentenpartners meer financiële armslag te geven in hun strijd tegen de klimaatverandering.

Zeer actief op dit vlak is de Amerikaanse ngo **Rainforest Alliance**. Producten die het logo met de groene kikker dragen beantwoorden sowieso aan een reeks criteria voor duurzame productie, inclusief verantwoord bosbeheer. Maar de organisatie gaat een stap verder en geeft producenten concrete richtlijnen om de koolstof die dankzij de herbebossing niet vrijkomt om te zetten in koolstofprojecten. Rainforest Alliance controleert de projecten volgens de meest courante standaarden op de koolstofmarkt, waardoor ze in aanmerking komen voor koolstofkredieten. "Koolstofprojecten helpen koffieboeren om hun inkomen te diversifiëren. Dit geeft hen een buffer tegen de schommelingen van de koffieprijs maar ook tegen de gevolgen van de klimaatverandering." Tot slot werkt Rainforest Alliance ook samen met spelers in de toeristische sector die hun klanten aanmoedigen om vervuilende transportkilometers te compenseren.

Ook fair trade op de koolstofkar

Hetzelfde verhaal vinden we terug bij fairtradeorganisaties. Raf Van den Bruel van **Oxfam-Wereldwinkels**: "Wat weinig mensen weten is dat koffie een bosplant is die normaal groeit onder de schaduw van verschillende bomen. Die biodiversiteit beschermt de koffiebonen tegen regen en zon en zorgt voor een goede waterhuishouding. In de jaren 70 is men daar in vele gebieden van afgestapt om grote oppervlakten te ontbossen voor monoculturen. Die 'zonnekoffie' rijpt sneller en haalt hogere rendementen, maar is vatbaar voor bodemerosie en bodemverdroging. Een nefaste ontwikkeling, want koffie is voor bergachtige regio's net één van de weinige mogelijkheden op een ecologische en duurzame cultuur. Gelukkig telen de

meeste van onze producenten nog 'schaduwkoffie'. Wij willen onze partners motiveren en ondersteunen om die schaduwteelt te behouden en te verbeteren. Eén van de manieren is hen op het pad zetten van koolstofkredieten, als een soort extra klimaatpremie bovenop de fairtrade-premie."

Oxfam-Wereldwinkels investeerde onder meer in een pilootproject in Peru, net als de Britse fairtradeorganisatie **Cafédirect**. Door de klimaatverandering valt in de hooggelegen Andesbergdorpen vier keer meer regen dan vroeger en door de boskap hebben modderstromen vrij spel. Herbebossing was levensnoodzakelijk. Meer schaduwbomen planten tussen de koffiestruiken bleek onvoldoende om te beantwoorden aan de standaarden voor koolstofkredieten. Dus zette de coöperatie Copicafe (Central Piurana de Cafetaleros Co-operative) een samenwerking op met het hoger gelegen dorp Choco.

Foto Jesse The Traveller

In een eerste fase werd 244 ha herbebost. Het project kreeg de goedkeuring om hiervoor vrijwillige koolstofkredieten op de markt te brengen. 90% van de inkomsten gaat naar de dorpingen van Choco, 10% naar Copicafe. Om zijn eigen uitstoot te compenseren kocht Cafédirect zelf alvast 5092 kredieten aan. "Zo geven we onze partner in het Zuiden de broodnodige alternatieve inkomsten. Tegelijk willen we onze handelspartners in het Noorden de mogelijkheid bieden om hun uitstoot te compenseren. Als dit lukt is het resultaat echt vernieuwend: een duurzame keten van producent tot consument met een gesloten koolstofmarkt", aldus Wolfgang Weinmann van Cafédirect. Het Ierse koffiebedrijf Bewley's was alvast de eerste om in dit project te stappen.

Foto Max Havelaar België

Eerlijke koolstofkredieten?

Vergelijkbare intenties zijn te horen bij **Max Havelaar België**. Karlien Wouters: "Sommige van onze licentiehouders tonen interesse om 'klimaatneutrale' producten op de markt te brengen. Ze proberen de CO2-uitstoot in de aanvoerketen te beperken, maar dat lukt nooit helemaal. Wat ze niet verminderd krijgen zouden ze kunnen compenseren via koolstofkredieten. Wat wij proberen doen is een link leggen tussen licentiehouders en producentenorganisaties binnen dezelfde keten."

In die context moeten we ook de recente samenwerking tussen **Fairtrade International** en **The Gold Standard Foundation** bekijken. Die organisatie werd in 2003 opgericht vanuit het WWF. Ondertussen is ze uitgegroeid tot een internationaal erkende certificatie instantie voor koolstofprojecten, zowel voor de officiële als voor de vrijwillige markt. Tijdens de klimaatop in Doha in december 2012 kondigden deze organisaties hun samenwerking aan.

Adrian Rimmer, CEO van The Gold Standard Foundation: "Ons doel is om duizenden fairtradegecertificeerde producentengroepen toegang te verschaffen tot de koolstofmarkt. Deze samenwerking tussen twee standaarden, elk de beste op zijn terrein, speelt in op wat de markt wil: gestroomlijnde en eenvoudige procedures die een duurzaam management en een koolstofarme ontwikkeling mogelijk maken."

Andreas Kratz van Fairtrade International beaamt: "Al heel lang vragen producenten ons wat we hen kunnen bieden om de gevolgen van de klimaatverandering het hoofd te bieden. We hopen via deze weg aan een oplossing te kunnen werken." Of bestaande koolstofkredieten van The Gold Standard Foundation een fairtradestempel krijgen of er een apart 'eerlijk' koolstofkrediet komt is nog niet duidelijk. De eerste concrete resultaten worden verwacht eind 2013.

Trade for Development Centre
mei 2013

Koffieoogst van Cepicafe ligt te drogen Oxfam-Wereldwinkels

V.U.: Carl Michiels, BTC, Hoogstraat 147, 1000 Brussel

BTC TRADE FOR DEVELOPMENT

WWW.BEFAIR.BE

**DE BELGISCHE
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING .be**

BTC compenseert de uitstoot van zijn vluchten door koolstofkredieten aan te kopen, afkomstig uit projecten in een van de 18 partnerlanden.

BRONNEN

Fairtrade International: www.fairclimatedeal.net
Clean Development Mechanism: cdm.unfccc.int
→ Dossier over CDM en koolstofkredieten: http://www.11.be/component/one/artikeldetail/11dossier_cdm_schoon_genoege_vlaams_federaal_cdm_beleid_onder_loep_110628
Carbon Market Watch: www.carbonmarketwatch.org
→ <http://carbonmarketwatch.org/forests-and-agriculture-in-carbon-market-landscapes-cop18-analysis>
Antoine de Ravignan, Marché du carbone : une dramatique descente aux enfers, Alternatives économiques, numéro 322, Mars 2013.

Via Campesina: www.viacampesina.org
Grain: www.grain.org
→ <http://www.grain.org/article/entries/735-earth-matters-tackling-the-climate-crisis-from-the-ground-up>
Rainforest Alliance: www.rainforest-alliance.org/work/climate
→ http://www.rainforest-alliance.org/climate/documents/coffee_carbon_guidance.pdf
Oxfam-Wereldwinkels: www.oxfamwereldwinkels.be
Cafédirect: www.cafedirect.co.uk
Gold Standard Foundation: www.cdmgoldstandard.org

De meningen die in deze publicatie naar voren worden gebracht zijn niet noodzakelijk de opvattingen van BTC of de Belgische Ontwikkelingssamenwerking.